

Tompa Miklós

S-a dus dintre noi, la 5 iulie 1996, o personalitate care a marcat, prin arta sa și prin felul său de a fi, istoria teatrului maghiar din România, a teatrului românesc. A trăit și a lucrat mult. Am preferat, în acest moment al despărțirii, formalei liste de ani și titluri, un fragment din recenzie la volumul său de amintiri, un fel de cartea-testament artistic pe care Tompa Miklós, om care detesta solemnitatea, nu a vrut să o intituleze așa. Omagiul unei foste eleve și colaboratoare este exact lacrima pe care o evocă și o prețuiește Maestrul.

Circuitul secuiesc. Tompa Miklós povestește. Este titlul cărții (Editura Pesti Szalon, 1996) redactate de scriitorul Bérczes László după „povestirile”, înregistrate pe bandă de magnetofon, ale lui Tompa Miklós, maestru emerit al artei, fondatorul Teatrului Secuiesc din Târgu-Mureș, animator și director de teatru (timp de 22 de ani), regizor, pedagog teatral și rector al Institutului de teatru din Târgu-Mureș.

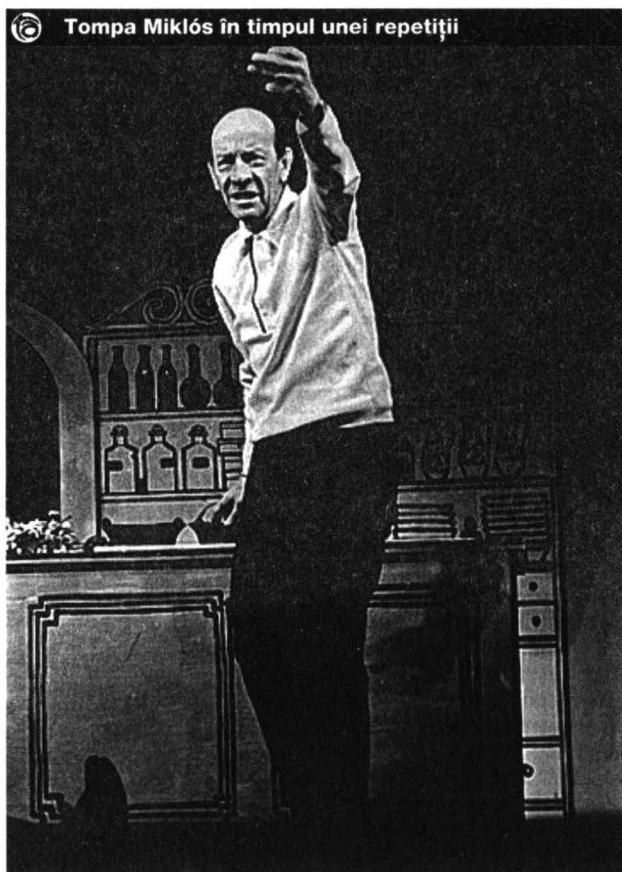
Înainte de a-mi dezvălui gândurile și sentimentele pe care mi le-au trezit aceste „povestiri”, menționez că spațiul nu-mi permite explicarea lor în toată complexitatea.

Circuitul secuiesc nu poate fi încadrat în nici unul dintre genurile tradiționale; altfel spus, „povestirile” lui Tompa Miklós se constituie într-un amalgam original de genuri. Este un fel de autobiografie și un fel de studiu social cu reflecții asupra evenimentelor istorice, politice și artistice, între care se intercalează constatări referitoare la practica pedagogică și observații psihologice, precum și întâmplări hazoase, relatate cu sclipitorul său spirit pe care nici trecerea atâtor ani, nici vârsta înaintată la care Maestrul și-a compus cartea nu le-au făcut să-și piardă din prospețime. Toate acestea izvorăsc și se alimentează – după părerea mea – nu atât din lecturi, cât din experiența bogată a unei vieți. Prin exemple convingătoare, ne prezintă atitudinea „nebulilor” Tompa (citez expresia Maestrului, potrivit căreia el își împarte propria familie în „nebuni” și „deștepți”) față de oameni, societate, politică, artă, într-un cuvânt față de viață, față de lume.

Din aceste povestiri eclecticice pe mine m-au captivat, în primul rând, ideile lui Tompa Miklós despre teatru, încununare a tuturor artelor, „... imagine efemeră, care nu se repetă și nu se poate repeta la fel seară de seară și care nu se mai întoarce niciodată din timpul trecut, deoarece, o dată cu căderea cortinei, intră în propria sa istorie...”.

În timp ce povestește, Tompa Miklós trece de la un subiect la altul, fără să respecte ordinea cronologică: vorbește despre părinții săi, despre copilărie, despre anturajul care i-a determinat felul de a gândi, atracția față de muzică, de arte. În povestiri pătrund, inerent, evenimentele petrecute în societate, întâmplările tragice ale celui de-al doilea război mondial; interacțiuni și relații umane sau profesionale. Trecutul și prezentul se contopesc fără a se încălci. Și... mereu-mereu Maestrul se întoarce – câteodată numai printr-o propoziție sau o paranteză – la marea sa iubire, la teatru, un laitmotiv prezent pe tot parcursul cărții.

Autorul vorbește despre actor ca om și creator, despre



calitățile indispensabile acestuia – fantezie, putere de recepție și reacție –, despre rolul „vistieriei de gesturi”, despre exprimarea vocală: „... creierul actorului diferă de cel al altor muritori. Actorul, în majoritatea timpului vieții sale, folosește textul altora. El trebuie să rostească gândurile unui alt om. Acest lucru se reflectă și în viața sa particulară (...). Actorul trebuie să fie o personalitate plină de viață ca să poată concura cu cele mai recente miracole ale tehnicii (...). Actorul mediocru nu are ce căuta în teatru. Și actorul căruia i se încredințează roluri episodice trebuie să fie un mare artist. Esențială este personalitatea sa. Dacă acest lucru nu ar conta, atunci s-ar putea multiplica pe bandă rulantă cel mai bun Hamlet și acesta să fie arătat pretutindeni (...). Vistieriei de gesturi îi atribuie o importanță deosebită: „... sunt gesturi conștiente și inconștiente. Dacă dau din cap, exprimând nemulțumirea, este un gest conștient. Râsul este, în general, un reflex, ca și plânsul, de altfel. Acea lacrimă care apare pe obraji atunci când cineva dorește să-și ascundă, să-și stăpânească mâhnirea, iar durerea rupe barierele – această lacrimă este mult mai zguduitoare decât o avalanșă de zeci de kilometri de lacrimi”.

Dr. CHEREJI PERIS TEREZA